

„Příroda“ a „přírodní“ či „přirozený“

Při výkladu toho, co pro nás znamená „příroda“ (a slova odvozená, jako „přírodní“ a „přirozený“) jsme pod tlakem tradice, která je zejména ve dvou směrech zatížena nevyjasněným vztahem člověka k přírodě, a ovšem také vztahem „přírody“ k člověku. Především tu je na první pohled nejasné, na základě čeho rozhodujeme, co k „přírodě“ náleží a co naproti tomu „přírodní“ a „přirozené“ už není. Nepůjdeme příliš daleko do minulosti, i když asi platí Patočkovo slovo, že mýtus dával odpovědi na otázky, které nebyly ještě vysloveny. Pro nejstarší „filosofy“, kterými začneme, bylo rozhodující, zda nějaká skutečná má svůj původ v něčí aktivitě (tedy v rozhodnutí bohů nebo v úmluvě lidí), anebo zda taková skutečnost vznikla „FYSEI“, tedy od přírody nebo přirozeně (jak si už dlouhá tradice navykla to překládat). Tento rozdíl byl ovšem popřen v křesťanské teologii: nic stvořeného není „od přírody“, nýbrž všechno pochází „od Stvořitele“, je dílem stvořitelského záměru. Mezi člověkem a jeho dílem a vším ostatním není v tom ohledu žádného zásadního rozdílu, až na to, že člověk zhřešil a že v důsledku jeho hříchu bylo nějak pokaženo všechno stvoření (takže pokažené není jenom to, co člověk udělal a dělá, nýbrž i to, co žádným způsobem nemohl svou aktivitou ovlivnit a tedy ani poškodit či pokazit). Přesto však je nadále činěn rozdíl mezi tím, co je „přirozené“, a tím, co není „přirozené“ (asi proto, že i teologie byla vázána třeba způsobem, jak se vyjadřoval Pavel z Tarsu). To sice přestalo být považováno za závazné od počátku nové doby, ale zmatek nejen přetrvával, nýbrž ještě se zvětšoval. Na „přírodu“ se pomalu přesouvaly významy a funkce, které v teologii měl Stvořitel; bylo by dokonce možno říci, že příroda byla považována (začala být stále víc považována) za Stvořitelku. I u literátů, spisovatelů, básníků, dramatiků atd. čteme často takové výroky, jako že příroda je mocná čarodějka, že příroda neposkakuje (non facit saltus), nebo u filosofů se někdy začíná rozlišovat mezi přírodou jako aktivním základem a zdrojem (natura naturans) a na druhé straně přírodou jako výsledkem (natura naturata).

(Písek, 080617-1.)